

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ AHLAKİ KURAL ALGISI İLE ANNELERİNİN DUYGUSAL ZEKA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ¹

The Relationship Between Pre-School Children's Moral Perception And Their Mothers' Emotional Intelligence Levels

Asena PEKTANE GÜLMEZ

Bilim Uzmanı, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyarbakır, asenapektane@gmail.com

Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

Prof. Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitim Anabilimdalı, Ankara, gulumser@gazi.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş: 29 Ekim 2021

Kabul: 06 Mart 2022

Anahtar Kelimeler:

Okul öncesi, ahlaki kural, duygusal zeka

© 2022 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Bu çalışma okul öncesine devam eden çocukların ahlaki kural algısı ile annelerinin duygusal zekaları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda 2018-2019 eğitim öğretim yılında Diyarbakır'ın Ergani ilçesindeki MEB'e bağlı okullarda eğitim gören 60-72 ay aralığındaki 180 çocukla ve anneleriyle çalışılmıştır. Araştırmada anne ve çocukla ilgili bilgi Kişisel Bilgi Formu toplanmıştır. Çocukların ahlaki kural algılarını belirlemek için "Ahlaki ve Sosyal Kural Algısı Ölçeği"; annelerin duygusal zeka düzeylerini belirlemek için "Schutte Duygusal Zeka Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada çocukların ahlaki kural algısı değişkenlerinden cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmazken annenin öğrenim durumu ve yaşına göre anlamlı farklılık bulunmuştur. Annelerin duygusal zeka düzeyinin incelendiği değişkenlerde ise annenin öğrenim durumuna göre anlamlı fark bulunurken yaşına göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Araştırma sonucunda çocukların ahlaki kural algısı alt boyutlarından ahlaki otorite ve ahlaki genelleme puanları ile annelerin duygusal zeka alt boyutlarından iyimserlik ruh halinin düzenlenmesi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Annelerin iyimserlik ruh halinin düzenlenmesi puanı arttıkça çocuğun ahlaki otorite ve ahlaki genelleme puanının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 29 October 2021

Accepted: 06 March 2022

Keywords:

Pre-school, moral code, emotional intelligence

ABSTRACT

This study was conducted to determine the relationship between the moral sense of the children who went on before school and the emotional intelligence of their mothers. In this context 60-72, 180 children and their mothers were trained in MEB-related schools in Ergani district of Diyarbakır in 2018-2021 academic year. The research collected the Personal Information Form regarding the mother and child. "Moral and Social Rule perception Scale" is used to determine the moral sense of children's rules; "Schutte emotional Intelligence Scale" is used to determine the emotional intelligence levels of mothers. The data obtained from the scales has been analyzed by the SPSS package program. The study found no significant difference in the gender from the children's moral sense of rule variables, while significant differences in the mother's learning situation and age were found. In the variables where mothers' emotional intelligence level are examined, there has been no significant difference in age, while there has been

¹ Bu araştırma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığındaki yüksek lisans tezinden üretilmiştir

a significant difference in their learning status. The study found a statistically significant relationship between the moral authority and moral generalization scores of children from the lower dimensions of the moral sense of rules and the scores of the organizational mental state of optimism from the lower dimensions of mothers' emotional intelligence. As mothers' optimism mood regulation score increased, the child's moral authority and moral generalization score increased.

GİRİŞ

Ahlak gelişimi çocukluğun ilk yıllarında başlar ve çocuğun yaşamı boyunca sürer. Çocuk bu süreçte çevresindekileri izleyerek onların sosyal kurallara toplum içerisinde uyma beklentilerini anlar ve toplumsal kuralları öğrenmeye çalışır (Ramazan, Ural & Sözer Çapan, 2006). Okul öncesi çağındaki çocukların ahlaki yargılarının suç işleme veya suç işleyenleri gözlemleme gibi deneyimlerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çocuklar çevrede gördükleri haksızlıklar ile onlara zarar veren tecrübelerden kendilerine ahlak kanunları çıkarmaktadır (Smetana, Schlagman, ve Adams, 1993).

Çocuğun eğitimle ilk tanıştığı yer olan aile, toplumun kültürel miraslarını bir kuşaktan diğerine aktarma görevi yapar (Sözer Çapan, 2005). Ahlak eğitiminin amacı, bireyi ve içinde bulunduğu toplumu kötü ahlaktan korumak ve kurtarmak, bununla beraber iyi ahlakla donatmak ve devamını sağlamaktır. Ahlaki gelişimle beraber, kişinin toplumsal normlar ve gelenekler dahilinde kendini kontrol etmesi beklenir (Selçuk, 2001).

Ahlaki davranış gelişiminde üç farklı boyuttan söz edilir. Bunlar; davranışsal boyut, duygusal boyut ve bilişsel boyuttur. Bir durum hakkında yapılması beklenen doğru olan şey hakkında düşünmek ve akıl yürütmek bilişsel düşünmeyi; kendi ahlakı ile uyumlu olabilen ya da olamayan birey olma davranışsal düşünmeyi; doğru veya yanlış olan bir şeye karşı hisler beslemek ve bu duyguların düşünce ve davranış kalıplarına uygun düşüp düşmemesi duygusal olarak düşünmeyi gerektirmektedir. Toplumsal öğrenme psikologları ahlaki gelişim boyunca çocuğun ahlaki davranışlarını etkileyen faktörleri araştırmaya yoğunlaşmışlardır. Bu ahlaki ölçüler oluşurken çocuk ebeveyninden ve sosyal çevresinden etkilenmektedir (Gander & Gardiner, 2016). Okul öncesi dönemde diğer bireylerle girilen karşılıklı ilişki sonucu, geçici olsa bile kazanılan tutum ve davranışlar, sadece kısa süreli değil, aynı zamanda uzun vadeli ve çocuğun gelecekteki hayatını etkileyen davranışlardır (Thornberg, 2008).

Çocuk ilk ahlaki gelişimi ailesinden alır ve bu sebeple ailenin yapısı ve davranışları çocuğun ahlaki gelişimini oldukça önemli ölçüde etkiler (Driscoll & Nagel, 1999). Çocuğun ahlaki gelişimi boyunca aile üyelerinin etkisi çok fazladır. Ancak her birey çocuğu aynı ölçüde etkilememektedir. Aile bireyinin çocukla arasındaki duygusal ilişkinin derecesi çocuğa olan etkisiyle aynı yöndedir (Abanoz, 2008). Buradan hareketle çocuğun en çok zaman geçirdiği bireyin anne olduğu göz önüne alınırsa anne ile çocuk arasındaki duygusal ilişkinin kalitesi çocuğun ileriki yaşamındaki davranışlarını ve düşüncelerini etkileyebilir. Kabul etmeliyiz ki bu dönemin çocukları önceki dönemlere göre daha çok duygusal problemle karşılaşmaktadır (Yavuz, 2010). İnsanlar arası pozitif duyguların azalmaya başlaması ve modern teknolojinin getirdiği zorluklar bireylerin kendini kontrol etme yetilerini azaltmaktadır. Şiddet eylemlerinin ve ekonomik problemlerin bireyler üzerinde yoğun baskı oluşturduğu bir dünyada birçok bilimsel araştırma ile desteklenen "Duygusal Zeka" kavramı gündeme gelmektedir. Prof. Dr. Howard Gardner'ın Çoklu Zeka Teorisinin yayınlanması ve duygusal zeka kavramının doğmasıyla eğitim camiasında pek çok duvar yıkılarak eğitimde çağdaş bir anlayış oluşmuştur (Yavuz, 2005).

Yaşamın ilk duygusal zekayla karşılaşılacak okulu olan aile, çocuklara yaşamının ilk yıllarında ahlaki davranışların kazandırıldığı eşsiz bir okuldur. Bu okulun öğretmenleri ebeveynler, söz ve davranışlarıyla, örnek olmalarıyla ahlak anlayışında zemini oluşturmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarında görmek istediği uygun davranışları öncelikle kendileri yaparak onlara örnek olması gerekmektedir (Yavuz, 2010).

Toplumsal öğrenme kuramcıları, çocukların ahlaki gelişimlerini etkileyen faktörleri, anne-babaların, ceza ve toplumsal kuralların varlığı veya yokluğunun etkilerini araştırmak üzere araştırmalar

yapmışlardır (Gander ve Gardiner, 2016; Özgün, 2012). Çocuklar ahlaki eğitimlerini ailede almaya başladıklarından ailenin yapısı, tutumu ve etkileşim biçimi, ahlaki gelişimlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Çocukların birçoğu anneleri ile daha çok vakit geçirebilir ve anneyi örnek alarak onun duygusallığından etkilenebilirler. Bu nedenle annenin duygusal tavrı, ahlaki davranışları, kural algısı ve çocukla kurduğu iletişim çocuğun kişiliğine dolaylı yoldan yansırabilir. Literatür incelendiğinde ahlaki kural algısı ile ilgili yapılan çalışmalar bilişsel ve davranışsal boyutlarda yapılmıştır. Duygusal boyutla olan ilişkiyi inceleyen çalışma sayısı oldukça az olmakla beraber çocukların ahlaki kural algısı ile annelerinin duygusal zekası arasında ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu araştırma 60-72 ay arasındaki çocukların ahlaki kural algısı ile annelerinin duygusal zeka düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla şu sorulara cevap aranacaktır:

- Okul öncesi dönem çocuklarının ahlaki kural algıları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının ahlaki kural algıları annesinin öğrenim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının ahlaki kural algıları annenin yaşına göre farklılaşmakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin duygusal zeka düzeyleri öğrenim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin duygusal zeka düzeyleri yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının ahlaki kural algıları annelerinin duygusal zeka düzeyleri arasındaki ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi kısımlarına yer verilmiştir.

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılı Diyarbakır Ergani ilçesinin merkezinde bulunan anaokulları ve ilköğretime bağlı anasınıflarına devam eden 60-72 ay arası çocuklar oluşturmaktadır.

Örneklemin uygulama işlemi; resmi okul öncesi eğitim kurumlarının tamamında olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden kotalı örnekleme yöntemi baz alınarak kurumların büyüklükleriyle orantılı olarak şekilde uygulama yapılmıştır. Kota belirlenmesinde Ergani İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 ay arası çocukların sayısı alınmıştır (N:1000). 180 çocuk ve annesi oluşturmaktadır. Kotanın örneklemede %95 güvenle ve %5 duyarlılık göz önüne alınarak evren biliniyorken yöntemi ile hesaplama yapılmıştır. Kotalı örneklemede kullanılacak kitleden (N:1000) örnekleme formülü kullanılarak aşağıda belirtilen formül aracılığı ile minimum örneklem büyüklüğü 161 olarak bulunmuştur. Gerekli izinlerin alınmasının ardından kurumlarla iletişime geçilerek veri toplama kısmına geçilmiştir. Bu amaçla çocuk ve annesi ile ilgili bilgi almak için "Kişisel Bilgi Formu" ile "Schutte Duygusal Zeka Ölçeği" annelere iletilmiştir. Gelen dönütler doğrultusunda toplamda 180 adet çocuğa "Ahlaki ve Sosyal Kural Algısı Ölçeği" araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Tablo 1: Örnekleme İlişkin Demografik Özellikler

Değişkenler	Grup	N	%
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	86	47,8
	Erkek	94	52,8
Anne Öğrenim Durumu	İlkokul mezunu	59	32,8
	Ortaokul mezunu	28	15,6
	Lise mezunu	50	27,8
	Üniversite mezunu	43	23,8
Anne Yaşı	18-30 yaş	69	38,3

31-40 yaş	95	52,8
41-50 yaş	16	8,9
Toplam	180	100,0

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların %47,8'i kız iken, %52,8'i erkektir. Araştırmaya katılan çocukların annelerinin %32,8'i ilkokul; %15,6'sı ortaokul; %27,8'i lise mezunu ve %23,8'i üniversite mezunudur. Annelerinin %38,3'ü 18-30 yaş arasında; %52,8'i 31-40 yaş arasında ve %8,9'u 41-50 yaş arasında olduğu belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada anne ve çocukla ilgili bilgi almak için Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Çocukların ahlaki kural algılarını tespit etmek için "Ahlaki ve Sosyal Kural Algısı Ölçeği"; annelerin duygusal zekâ düzeylerini tespit etmek için "Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bu form anne ve çocuklara ait demografik özelliklerin tespit edilmesi için meydana getirilmiştir. Bu formda çocuğun cinsiyeti, annenin yaşı, öğrenim durumu bilgilerine yer verilmiştir. "Kişisel Bilgi Formu"nu çocuğun annesi doldürmüştür.

Araştırmaya katılan çocukların ahlaki kural anlayışlarını tespit etmek için kullanılan resimler, Smetana (1981) tarafından geliştirilmiştir. Seçer, Sarı ve Olcay (2006) ölçeğin kapsam ve görünüş geçerliliğini tespit etmek için öncelikle Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma ile Özel Eğitim alanında doktora tamamlamış üç uzmandan görüş almışlardır. Uzmanlar arasında tutarlılık ölçeğin geçerliliği olarak kabul edilmiştir. Görüşlerin alınmasından sonra ölçek 10 çocuğa 10 gün arayla uygulanarak ve uygulamalar arasındaki korelasyona bakılarak güvenilirlik katsayısı $r=0,78$ olarak tespit edilmiştir. Bu korelasyon ölçeğin güvenilirlik katsayısı olarak belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlar ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği için bir kanıt olarak değerlendirilmiştir. (Seçer vd., 2006). Ahlaki Kural Algısı alt ölçeği ahlaki kuralların ihlal edilmesini gösteren 5 resimden oluşmaktadır. Bu 5 resim ölçeğin aynı zamanda 5 alt boyunu oluşturmaktadır. Bu alt boyutlar;

- Ahlaki Ciddiyet Algısı
- Ahlaki Otorite Yokluğu Algısı
- Ahlaki Kural Yokluğu Algısı
- Ahlaki Genelleme Algısı
- Ahlaki Ceza Algısıdır.

Schutte vd (1998) tarafından geliştirilen Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği; Austin, McKenney, Huang ve Saklofske, (2004) tarafından yeniden 41 madde olarak düzenlenmiştir. Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği, Tatar, Tok ve Saltukoğlu (2011)'nin Türkçe'ye uyarlamaları ile kullanılmaya başlanmıştır. Ölçek Türkçeye uyarlanmış olup Cronbach-Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,82 olarak bulunmuştur. Faktörlerin iç tutarlılık katsayıları İyimserlik/Ruh Halinin Düzenlenmesi (0,75), Duyguların Kullanımı (0,39) ve Duyguların Değerlendirilmesi (0,76) olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin tamamı için Cronbach-Alpha iki yarım test güvenilirlikleri, birinci ve ikinci yarı için sırasıyla 0,69 ve 0,71 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirlik katsayısını belirlemek için Pearson Bağlantı Analizi yapılmıştır. Bir hafta aralıklı iki uygulamanın bağlantı düzeyi $r=0,49$ ($p<0,001$); iki hafta aralıklı iki uygulamanın bağlantı düzeyi $r=0,56$ ($p<0,001$) olarak tespit edilmiştir (Tatar vd., 2011).

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan ölçeklerin izinleri ölçekleri uyarlayan ve geçerlik güvenilirlik çalışmalarını yapan kişilerden alınmıştır. Ahlaki ve Sosyal Kural Algısı Ölçeği için Prof. Dr. Zarife Seçer ve Doç. Dr. Şaban Çetin'den; Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği için Doç. Dr. Arkun Tatar'dan gerekli izinler alınmıştır. Alınan izinlerle birlikte ölçekleri uygulayabilmek için Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alınmıştır.

Daha sonra 2018-2019 eğitim öğretim yılında Diyarbakır Ergani ilçesindeki resmi okul öncesi kurumlarında uygulama yapılarak veriler toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmaya dahil edilen çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Algısı Ölçeğinin ahlaki ciddiyet, ahlaki otorite, ahlaki kural, ahlaki genelleme, ahlaki ceza alt boyutlarının farklı demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı değişken sayısına göre t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA) ile belirlenmiştir. Anlamlılık görülen durumlarda Tukey HSD testine başvurulmuştur. Annelerin duygusal zeka alt boyutlarından iyimserlik ruh halinin düzenlenmesi, duyguların kullanımı ve toplam puanlarında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Değişkenler arası ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

Ölçekler aracılığı ile elde edilen verilerin girilmesi ve yorumlanmasında SPSS programından faydalanılmıştır. Analizler öncesinde Kolmogorov-Smirnov ve Histogram grafiklerine bakılarak normallik testi uygulanmıştır. Anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğunda değişkenlerin normal dağılmadığı; $p > 0,05$ olduğunda değişkenlerin normal dağıldığı belirtilmiştir. Yapılan Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarının anlamlı olmadığı belirlenerek değişkenlerin normal dağıldığı görülmüştür. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu görülmektedir. Uç değerler atılarak histogram grafiklerinin de incelenmesiyle araştırmadaki değişkenlerin normal dağıldığı ve parametrik testlerin uygulanabileceği görülmektedir (George & Mallery, 2003).

BULGULAR

Bu bölümde araştırmada yer alan alt problemlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2: Cinsiyete Göre Ahlaki Kural Algısı Alt Ölçeği t Test Sonuçları

Çocuk Cinsiyet	Ahlaki Kural Algısı Alt Ölçeği										
	Ahlaki Ciddiyet		Ahlaki Otorite		Ahlaki Kural		Ahlaki Genelleme		Ahlaki Ceza		
	N	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
Kız	86	13,63	1,37	4,71	0,92	4,55	1,00	4,98	0,65	8,76	2,33
Erkek	94	13,73	1,58	4,77	0,75	4,37	1,24	4,82	0,66	8,91	2,19
T testi sonuçları		t	p	t	p	t	p	t	p	t	p
		-0,479	0,630	-0,454	0,653	1,028	0,305	1,618	0,108	-0,472	0,639

Tablo 2 incelendiğinde çocukların cinsiyetlerinin Ahlaki kural algısı alt ölçeğinden ahlaki ciddiyet ($t = -0,479$, $p > 0,05$), ahlaki otorite ($t = -0,454$, $p > 0,05$), ahlaki kural ($t = 1,028$, $p > 0,05$), ahlaki genelleme ($t = 1,618$, $p > 0,05$) ve ahlaki ceza ($t = -0,472$, $p > 0,05$) puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde kızların ahlaki kural ($x = 4,55$) ve ahlaki genelleme ($x = 4,98$) puanlarının erkeklerinkinden yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Çocukların Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Ahlaki Kural Algısı Alt Ölçeği ANOVA Sonuçları

Anne Öğrenim Durumu	Ahlaki Kural Algısı Alt Ölçeği										
	Ahlaki Ciddiyet		Ahlaki Otorite		Ahlaki Kural		Ahlaki Genelleme		Ahlaki Ceza		
	N	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
İlkokul	59	13,59	1,77	4,66	0,96	4,44	1,19	4,81	0,75	8,85	1,87
Ortaokul	28	13,71	1,15	4,57	1,03	4,43	1,13	4,64	0,62	8,46	2,97

Lise	50	13,56	1,40	4,84	0,55	4,32	1,27	5,00	0,78	9,22	2,04
Üniversite	43	13,93	1,33	4,94	0,78	4,65	0,86	5,08	0,00	8,63	2,44
Toplam	180	13,68	1,48	4,74	0,83	4,46	1,14	4,89	0,66	8,84	2,26
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	P	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	3	0,586	0,625	0,990	0,399	0,668	0,573	2,959	0,034*	0,857	0,464
Gruplarıçi	176										
Toplam	179										

*p<0,05

Tablo 3 incelendiğinde Ahlaki kural algısı alt ölçeğinden ahlaki genelleme ($F(3-176)= 2,959, P<0,05$) puanlarının çocukların annelerinin öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu belirlenmiştir. Yapılan Tukey HSD testi sonucunda ahlaki genelleme boyutundaki anlamlı farklılığın annesi üniversite mezunu olan çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde anneleri üniversite mezunu olan çocukların ahlaki genelleme ($x=5,08$), ahlaki ciddiyet ($x=13,93$), ahlaki otorite ($x=4,94$) ve ahlaki kural ($x=4,65$) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 4. Çocukların Annelerinin Yaşlarına Göre Ahlaki Kural Algısı Alt Ölçeği ANOVA Sonuçları

Anne Yaş	Ahlaki Kural Algısı Alt Ölçeği										
	Ahlaki Ciddiyet		Ahlaki Otorite		Ahlaki Kural		Ahlaki Genelleme		Ahlaki Ceza		
	N	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
18-30 yaş	69	13,61	1,48	4,46	1,22	4,20	1,48	4,83	0,99	8,99	2,37
31-40 yaş	95	13,65	1,56	4,93	0,26	4,65	0,80	4,94	0,28	8,69	2,29
41-50 yaş	16	14,19	0,91	4,81	0,75	4,37	0,96	4,94	0,25	9,06	1,39
Toplam	180	13,68	1,48	4,74	0,83	4,46	1,14	4,89	0,66	8,84	2,26
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	P	F	p	F	p
Gruplararası	2	1,035	0,357	6,592	0,002**	3,262	0,041*	0,605	0,547	0,416	0,660
Gruplarıçi	177										
Toplam	179										

*p<0,05

Tablo 4 incelendiğinde ahlaki kural algısı alt ölçeğinin ahlaki otorite ($F(2-177)= 0,002, p<0,05$) ve ahlaki kural ($F(2-177)= 0,041, p<0,05$) puan ortalamalarında annelerin yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek için yapılan Tukey HSD testi sonucunda hem ahlaki otorite hem de ahlaki kural alt boyutlarında farklılığın 31-40 yaş arası grubundaki annelerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde anneler 31-40 yaş aralığında olan çocukların ahlaki otorite ($x=4,93$) ve ahlaki kural ($x=4,65$) puan ortalamalarının diğer gruplara göre yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 5. Annelerin Öğrenim Durumuna Göre Schutte Duygusal Zeka Ölçeğine İlişkin ANOVA Sonuçları

Anne Öğrenim Durumu	Duygusal Zeka Ölçeği								
	İyimserlik/Ruh Düzenlenmesi		Halinin		Duyguların Kullanımı		Duyguların Değerlendirilmesi		Toplam Puan
	N	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
İlkokul	59	43,68	6,58	19,58	3,01	35,44	5,20	143,93	15,11
Ortaokul	28	46,29	5,60	19,64	3,16	36,89	4,92	150,14	16,12

Lise	50	46,02	5,57	20,34	3,78	36,88	5,37	151,90	16,37
Lisans	43	47,81	4,75	21,84	3,28	40,72	3,76	161,93	12,15
Toplam	180	45,72	5,92	20,34	3,42	37,33	5,26	151,41	16,33
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	P	F	P
Gruplararası	3	4,511	0,004**	4,349	0,006**	9,990	0,000**	12,024	0,000**
Gruplarıçi	176								
Toplam	179								

*p<0,05

Tablo 5 incelendiğinde annelerin duygusal zeka alt boyutlarından iyimserlik ruh halinin düzenlenmesi (F(3-176)=4,511, p<0,05), duyguların kullanımı (F(3-176)=4,349, p<0,05), duyguların değerlendirilmesi (F(3-176)=9,990, p<0,05) ve toplam puanlarında (F(3-176)=12,024, p<0,05) istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yapılan Tukey HSD testi sonucunda iyimserlik ruh halinin düzenlenmesi, duyguların kullanımı, duyguların değerlendirilmesi ve toplam puanlarında farklılığın lisans mezunu annelerden kaynaklandığı belirlenmiştir. Puan ortalamalarına bakıldığında duygusal zeka ölçeği alt boyutlarından iyimserlik ruh halinin düzenlenmesi (x=47,81), duyguların kullanımı (x=21,84), duyguların değerlendirilmesi (x=40,72) ve toplam puanlarının (x=161,93) lisans mezunu annelerin diğer gruptaki annelere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Tablo 6. Annelerin Yaşına Göre Schutte Duygusal Zeka Ölçeğine İlişkin ANOVA Sonuçları

Anne Yaşı	Duygusal Zeka Ölçeği									
	İyimserlik/Ruh Düzenlenmesi		Halinin		Duyguların Kullanımı		Duyguların Değerlendirilmesi		Toplam Puan	
	N	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	
18-30 yaş	69	45,51	6,58	20,12	3,66	36,91	5,46	150,12	17,65	
31-40 yaş	95	45,88	5,46	20,50	3,25	37,73	5,15	152,45	15,49	
41-50 yaş	16	45,69	5,91	20,47	3,52	36,75	5,13	150,81	15,80	
Toplam	180	45,72	5,92	20,34	3,42	37,33	5,26	151,41	16,33	
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	
Gruplararası	2	0,080	0,923	0,236	0,790	0,581	0,560	0,418	0,659	
Gruplarıçi	177									
Toplam	179									

Tablo 6 incelendiğinde duygusal zeka ölçeğinin alt boyutlarından iyimserlik ruh halinin düzenlenmesi (F(2-177)=0,080, p>0,05), duyguların kullanımı (F(2-177)=0,236, p>0,05), duyguların değerlendirilmesi (F(2-177)=0,581, p>0,05) ve toplam puanlarında (F(2-177)=0,418, p>0,05) annelerin yaşına göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 7. Annelerin Duygusal Zeka Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Çocuklarının Ahlakî Kural Algısı Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiye İlişkin Korelasyon Testi Sonuçları

Değişkenler	Annelerin Duygusal Zeka Puanları				
		İyimserlik/Ruh Halinin Düzenlenmesi	Duyguların Kullanımı	Duyguların Değerlendirilmesi	Toplam Puan
Ahlakî Ciddiyet	r	-0,039	-0,067	0,018	-0,001
	p	0,606	0,372	0,806	0,994
	N	180	180	180	180
	r ²	0,001	0,004	0,000	0,000
Ahlakî Otorite	r	0,205	0,008	0,160	0,199
	p	0,006**	0,918	0,032*	0,007**
	N	180	180	180	180
	r ²	0,042	0,000	0,025	0,039
Ahlakî Kural	R	0,078	0,005	0,096	0,108
	P	0,298	0,951	0,198	0,149
	N	180	180	180	180
	r ²	0,006	0,000	0,009	0,011

Ahlaki	R	0,198	-0,001	0,195	0,213
Genelleme	P	0,008**	0,985	0,009**	0,004*
	N	180	180	180	180
	r ²	0,039	0,000	0,038	0,045
Ahlaki	R	0,016	0,067	0,023	0,031
Ceza	P	0,832	0,375	0,761	0,677
	N	180	180	180	180
	r ²	0,000	0,004	0,000	0,000

*p<0,05

Ahlaki otorite alt boyutu ile iyimserlik ruh halinin düzenlenmesi arasındaki ilişki $r=0,205$ 'tir. Bu ilişki zayıf ve pozitif yönlüdür. İyimserlik ruh halinin düzenlenmesi puanı arttıkça ahlaki otorite algısı puanı artmaktadır. Aynı zamanda ahlaki otorite puanı arttıkça iyimserlik ruh halinin düzenlenmesi puanı artmaktadır. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %0,6'dır ($p<0,05$).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının ahlaki kural algısı ile annelerinin duygusal zeka düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Diyarbakır Ergani ilçesindeki okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 180 çocuk ve annesi ile çalışılmıştır. Çalışmada veri toplamak amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", çocukların ahlaki kural algısını ölçmek için "Ahlaki ve Sosyal Kural Algısı Ölçeği", annelerin duygusal zeka düzeylerini ölçmek için "Schutte Duygusal Zeka Ölçeği" kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda; çocukların cinsiyetine göre ahlaki kural algılarında anlamlı bir farklılık görülmezken; puan ortalamalarında kızların ahlaki kural ve ahlaki genelleme puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde Uslu (2005) ahlaki kural bilgisi açısından kız ve erkek çocukları karşılaştırdığı araştırmasında kız çocukların ahlaki kural bilgilerine erkek çocuklardan daha fazla sahip olduğu sonucuna varmıştır. Ahlaki kural bilgisinin cinsiyete göre farklılaşmamasının nedeni okul öncesi dönemde kuralların öğretilirken cinsiyet gözetilmeden genel olarak öğretilmesinden kaynaklanıyor olabilir. Alanyazında bu bulguyu destekler birçok araştırma mevcuttur (Smetana, 1981; Walker, 1984).

Çocukların annelerinin öğrenim durumuna göre ahlaki kural algılarına bakıldığında annesi üniversite mezunu olan çocukların ahlaki kural algıları diğer gruptaki çocuklara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Eğitim düzeyi yükseldikçe birey daha çok okumakta ve kendini geliştirmektedir. Eğitimle birlikte akademik bilgi arttığından bunun çocuğa aktarılması da kaçınılmazdır. Nitekim literatürde yapılan araştırmaların birçoğunda bu sonuca benzer sonuçlar tespit edilmiştir. Sarı (2018) yaptığı çalışmada anne eğitim düzeyinin ahlaki kural alt boyutlarından ceza algısına etkisini incelemiştir. Lise ve üniversite mezunu annelerin çocuklarının puanı ilkököl ve ortaokul mezunu olan annelerin çocuklarından yüksek çıkmıştır. Bulunan sonuçlar bu araştırma ile örtüşmektedir.

Çocukların annelerinin yaşlarına göre ahlaki kural algılarına bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ahlaki otorite ve ahlaki kural alt boyutlarında annesi 31-40 yaş aralığında olan çocukların ahlaki kural algıları diğer gruptaki çocuklara göre yüksek bulunmuştur. Erikson'a göre bu yaş aralığında insanlar gelecek nesiller kurmak ve onları yönlendirmek için en olgun çağlarındadır. Üretkenliğin zirvede olduğu yıllarda çocuk sahibi olan anneler çocuk bakımında daha özenli davranmaktadır. Bunun sonucu olarak bu yaş aralığında olan annelerin çocuklarının ahlaki kural algıları çıkmaktadır.

Duygusal zeka ölçeği sonuçlarına bakıldığında annelerin öğrenim durumuna göre duygusal zekalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. İyimserlik ruh halinin düzenlenmesi, duyguların kullanımı, duyguların değerlendirilmesi ve toplam puanlarında farklılığın lisans mezunu annelerden kaynaklandığı belirlenmiştir. Lisans mezunu annelerin duygusal zeka düzeylerinin diğer gruptaki annelerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi artan

birey daha çok okumakta ve bunun sonucu olarak kendi duygularını etkin kullanmakta, karşındakinin duygularını algılamakta ve değerlendirebilmektedir. Bireyin eğitim seviyesi arttıkça kendi duygularını da fark edebilme ve yönetebilme becerileri artmaktadır. Bu da bireyin duygusal zekasını arttırmaktadır. Harrod ve Scheer (2005) araştırmasında eğitim düzeyi ile duygusal zeka arasında pozitif korelasyon olduğunu saptamıştır. Yaman (2019)'un öğretmenlerle yaptığı bir duygusal zeka çalışmasında annesi lisans mezunu olanların toplam puanlarının diğer öğrenim gruplarındaki annelerden yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Annelerin yaşına göre duygusal zeka puanlarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Puan ortalamalarına bakıldığında ise 31-40 yaş aralığında bulunan annelerin duygusal zeka puan ortalamaları ve alt boyutlarında diğer gruptan daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmüştür. Kalyoncuoğlu (2018) araştırmasında ebeveynin duygusal zekasının yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığını saptamıştır. Duygusal zeka ile yaş arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmayan araştırmalar (İşmen, 2004; Harrod ve Scheer, 2005; Aşan ve Özyer, 2005) bulduğumuz sonuçları destekler niteliktedir.

Çocukların ahlaki kural algısı ile annelerinin duygusal zeka düzeyleri arasındaki korelasyon ilişkisi incelendiğinde ahlaki otorite ve ahlaki genelleme alt boyutları ile duygusal zeka alt boyutlarından iyimserlik ruh halinin düzenlenmesi alt boyutları arasında zayıf ve pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. İyimserlik ruh halinin düzenlenmesi puanı arttıkça ahlaki kural algısı puanı artmaktadır. Literatürde duygusal zeka; psikolojik iyi oluş, öznel iyi oluş ve yaşam doyumuyla ilişkili bulunmuştur. Güçlü duygusal becerilere sahip kişiler, duyguları daha iyi anlar, algılar, kullanır ve yönetir (Koydemir vd., 2013; Griebel, 2015; Zhao vd., 2013).

Ahlaki otorite puanı ise bireyin ortamda herhangi bir otorite yokken de istenen davranışı yapmasını içermektedir. Ahlaki otorite ile ilgili alan yazın incelendiğinde çocukların ahlaki kuralları model olarak öğrendiğini kanıtlayan araştırmalar mevcuttur. Bu bağlamda ebeveynin çocuğa rol model olması etkili olmuş olabilir. İyimserlik ruh halinin düzenlenmesi ise kişinin duygularını kontrol altına alabilmesi ve duygusal olarak zor şartlarda ve zorlayıcı kişilere karşı başa çıkabilmesini gerektirmektedir. Bu durumda kendi duyguları ile başa çıkabilen ve zor şartlara uyum sağlayabilen anne çocuğuna doğru rol model olarak onun ahlaki otoritesini geliştirmektedir. Duygusal olarak kendini geliştirmiş bir anne ile büyüyen çocuk kendi duygu ve dürtülerini kontrol altına almayı öğrenir ve her durumda otoritenin gerektirdiği uygunlukta davranır.

Bu araştırma sonucunda ortaya çıkan veriler ışığında aşağıdaki öneriler getirilebilir:

- Eğitim öğretim konusunda yetersiz kalan ebeveynlerin kendilerini geliştirecek seminerlere katılarak çocuk gelişimiyle ilgili bilgiler edinmesi önerilmektedir.
- Bu konu üzerinde çalışmak isteyen araştırmacılar daha küçük yaş grubundan başlayarak araştırma yapabilirler. Bunun yanı sıra annelerin duygusal zekasına ek olarak babaların duygusal zeka düzeyleri ile çalışma yapılabilir.
- Çocuğun gelişiminde aileden sonra en fazla öğretmenin rolü vardır. Öğretmenin etkisine yer veren çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abanoz, S. (2008). *6-12 yaş arası çocukların dini ve ahlaki gelişimlerinde anne ve babaların rolü (İzmir ve Sakarya örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Aşan, Ö., & Özyer, K. (2003). Duygusal zekaya etki eden demografik faktörlerin saptanmasına yönelik ampirik bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 151-167.
- Driscoll, A. & Nagel, N.G. (1999). *Early childhood education birth-8: The word of children, families and educators*. Neadern Heights, M,A: Allyn & Bacon.
- Gander, M. J. & Gardiner, H.W. (2016). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: İmge.
- George, D. & Mallery, P. (2003). *Spss for Windows step by step: A simple guide and reference*. Boston: Allyn & Bacon.

- Griebel, C. (2015). *Emotional intelligence as a mediator in the relationship between mindfulness and subjective well-being* (Yayımlanmamış doktora tezi). Eastern Illinois University, Illinois.
- Harrod, N. R., & Scheer, S. D. (2005). An exploration of adolescent emotional intelligence in relation to demographic characteristics. *Adolescence*, 40(159), 503.
- İşmen, A.E. (2004). Duygusal zeka ve aile işlevleri arasındaki ilişki. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (11), 55-75.
- Koydemir, S., Şimşek, Ö., Schlitz, A. ve Tipandjan, A. (2013). Differences in how trait emotional intelligence predicts life satisfaction: The role of affect balance versus social support in India and Germany. *Journal of Happiness Studies*, 14(1), 51-66.
- Özgün, Ö. (2012). Ahlak gelişimi. E. Deniz (Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Maya Akademi.
- Ramazan, O. & Ural, O. & Sözer Çapan, A. (2006). Okul öncesi çocuklarının (3 ve 6 yaş) ahlaki yargı düzeylerinin belirlenmesi. *Avrupa Birliği Sürecinde Okul Öncesi Eğitimin Geleceği Sempozyumu (Uluslararası Katılımlı) bildiriler kitabı* içinde (s. 51-71). KKTC: Girne Amerikan Üniversitesi.
- Sarı, N. (2018). *Okul öncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgileri ile annelerinin aile işlevlerine yönelik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Seçer, Z. & Sarı, H. & Olcay, O. (2006). Anne tutumlarına göre okul öncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 539-557.
- Selçuk, Z. (2001). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel.
- Smetana, J. G. (1981). Preschool children's conceptions of moral & social rules. *Child Development*, 52(1), 1333-1336.
- Smetana, J. G., Schlagman, N., & Adams, P. W. (1993). Preschool children's judgments about hypothetical and actual transgressions, *Child Development*, 64(1), 202-214.
- Sözer Çapan, A. (2005). *3-11 yaş çocuklarının ahlak gelişimlerinin piaget'nin ahlaki gelişim kuramına göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tatar, A., Tok, S., & Saltukoğlu, G. (2011). Gözden geçirilmiş schutte duygusal zeka ölçeğinin Türkçe 'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Klinik Farmakoloji Bülteni*, 21(4), 325-338.
- Thornberg, R. (2008). Values education as the daily fostering of school rules. *Research in Education*, 80.
- Uslu, B. (2005). *Alt sosyo kültürel özellikleri, annenin eğitim durumu, kardeş sayısı ve cinsiyetin ahlak ve sosyal kural bilgilerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Walker, L.J. (1984). Sex differences in the development of moral reasoning: A critical review. *Child Development*, 55, 677-691.
- Yaman, G. (2019). *Okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zeka düzeyleri ile mesleğe ilişkin tutumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuz, K. E. (2005). *0-12 yaş dönemi çocuklarda duygusal zeka gelişimi*. Ankara: Ceceli.
- Yavuz, K. E. (2010). *Çocuğunun duygusal zeka gelişimi için küçük sağlam adımlar*. İstanbul: Timaş.
- Zhao, J., Kong, F. ve Wang, Y. (2013). Shyness and subjective well-being: The role of emotional intelligence and social support. *Social Indicators Research*, 114(3), 891-900.